Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Doprinos akademika Mirka Pejanovića razvoju politologije (povodom 80. godišnjice života i 40 godina naučnoistraživačkog rada): Jubilej

Cvitković, Ivan

2025

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/849

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2025.221.10

ETIKECIJA KAO NAČIN ŽIVOTA

Nerzuk Ćurak
dopisni član
Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine
nerzuk.curak@fpn.unsa.ba
ORCID: 0000-0002-9097-8509

Apstrakt: Autor će predstaviti etikeciju kao sveukupan način proizvodnje života akademika Mirka Pejanovića, a povodom obilježavanja 80 godina njegovog plodnog društvenog, političkog, naučnog i intelektualnog života, života kao takvog. Fokus je na aspektima djelovanja koji nadilaze usku sferu političke ili naučne reprezentacije i unose u bosanskohercegovačku društvenu stvarnost iznimno rijedak talenat u našem javnom životu, talenat dubokog uvažavanja Drugoga.

Ključne riječi: etikecija, akademik Mirko Pejanović, Drugi

U općoj nekulturi koja je zagospodarila reprodukcijom društvenih odnosa, a što je dovelo do gubitka mjere u javnom ophođenju, izostanka elementarnog poštovanja i uvažavanja ljudi koji su dali značajan doprinos našoj zajednici u različitim sferama društvenog djelovanja, relativizacije i banalizacije naučnih i intelektualnih opusa domaćih autoriteta, koji su svoj život posvetili sveukupnom socijalnom razvoju naše zajednice, vrijedi, radi zauzimanja drugog smjera u afirmaciji relevantnosti, istaknuti one naše prvake koji su, uprkos kulturi nasilja, opresije i nacionalizma, tokom svog dugogodišnjeg javnog djelovanja razvili i zadržali, u svim sferama koje su dotaknuli svojim mišljenjem i djelovanjem, gotovo zaboravljeno uvažavanje Drugog. Jedan od rijetkih koji je bosanskohercegovački javni diskurs obogatio uzornom plemenitošću, s apriornom nadom da je moguće duh **dobre Bosne** (bila ona **mit** ili **stvarnost**, a mislim da je i jedno i drugo, da, dakle, objektivno **jest**) svakodnevno prevoditi u zbilju, i kao logos i kao etos, onda je to akademik Mirko Pejanović kojem povodom 80 godina života posvećujemo ovaj zbornik s radovima uglednika različitih nominacija i provenijencija.

Odlučio sam se da svoj doprinos povodom ovog važnog događaja za Bosnu i Hercegovinu ne posvetim onim rezultatima akademika Pejanovića koji pripadaju kvantitativnoj i kvalitativnoj politologiji, računajući da će takvih osvrta sigurno biti od strane mlađih kolega i učenika profesora Pejanovića kojima je bio mentor tokom njihovog akademskog napredovanja, već da izađem iz polja političke reprezentacije i da dam osvrt na jedan način proizvodnje života koji je veoma rijedak u našem društvu, da izađem iz sfere političkog, da izađem iz sfere onoga čime se teorijski bavio profesor Pejanović, da dam jedan osvrt na nešto što je u našem javnu životu veoma rijetko, toliko rijetko, da taj način proizvodnje života profesora Pejanovića možemo smatrati darom kojim je, upotrijebimo teološki pojam, *pomazan* iznimno mali broj ljudi.

Moja intenzivnija zapažanja o profesoru Pejanoviću započinju u vrijeme njegovog dekanstva na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, od 2007. do 2012. Bio sam, u mandatu dekana Pejanovića, prodekan za naučnoistraživački rad i mogao sam izbliza pratiti način ophođenja našeg slavljenika prema najbližim suradnicima i općenito kolegicama i kolegama iz uže i šire akademske zajednice. Za tih nekoliko godina mogao sam primijetiti (i učiti) neporecive geste davno zaboravljene etikecije, koja je u našim brzim vremenima postala sporedna atribucija u proizvodnji odnosa među ljudima, nezasluženo "žigosana" kao suvišnost, kao nepotrebno usporavanje biznisa, kao suvišna kulturna norma. Kakva zabluda nadobudnih i nekulturnih mediokriteta, koji su izostajanjem etikecije samo multiplicirali "šopenhauerovske" uvjete za progres kao regres, za ljudsko putovanje nizbrdicom civilizacije koja nas je dovela do našega Danas, do strašnog civilizacijskog pada. Simbioza etikecije i snažnog demokratskog kapaciteta u jednoj ličnosti vodila je ka istančanoj mudrosti života koje postajete svjesniji kako ste iskusniji i možete primijetiti da je Pejanovićeva sklonost ka Drugom, sklonost za horizontalno umrežavanje među ljudima na premisama međusobnog uvažavanja (pa čak i kada uvažavanje izostaje s druge strane), vođena idejom da se dođe do konsenzusa ili do višeg nivoa spoznaje koji vode u opći boljitak.

Pejanović potvrđuje kako mjesto rođenja nije važno, bilo da je selo, grad, megapolis... a Mirko je rođen u Matijevićima, općina Kladanj, već je važna sposobnost artikuliranja odnosa prema drugom tako da se svaka osoba osjeća važnom. Zato te Pejanovićeve iznimne kvalitete nazivam "talentom za proizvodnju života", "autentičnim bosanskim tajanstvom" te "afirmacijom ideje i ideologije komšiluka" u odnosima s drugim ljudima. Tu ideju povezujem s Levinasovim stavom da je *drugi prije svakog zahtjeva, prije svakog poziva*. Zahtjev i poziv dolaze poslije, kada ste, poput akademika Pejanovića, priredili teren za prihvatanje na tako obziran način da je sugovorniku vrlo teško ne prihvatiti poziv, ne ispuniti zahtjev... Nekako vas je stid reći ne mogu, nemam vremena, zauzet sam... Kako pristupiti negaciji kada ste prethodno percipirani kao najvažniji čovjek na svijetu za predmetnu stvar.

Pejanović karakterno isijava jednu naročitu sposobnost artikulacije odnosa prema drugom, koji će biti prepoznat od druge osobe kao oblik svekolikog priznanja njegove osobnosti. To je oblik asertivne komunikacije koju je profesor Pejanović upražnjavao otkada sam upoznat s njegovim životom i radom i za tu vrstu komunikacijske predanosti uopće nije važan ideološki okvir: tako je bilo i u zadnjim godinama socijalizma, u ratu i poraću i tako je ostalo do danas. Takav je naš Mirko, doajen ljudske etikecije u moru nekulture.

Pogledajmo malo teorijske obrise etikecije. Riječ etikecija (od franc. *étiquette*) se u površinskoj, pojavnoj interpretaciji odnosi na pravila pristojnog ponašanja u društvu, na ljudski smisao pravilnog ophođenja. Međutim, kada govorimo o etikeciji, a što je vidljivo i iz prethodnih redova ovog rada, njen značaj se ne iscrpljuje samo u ponašanju već etikecija varira i filozofski i kulturni i politički i naučni i historijski kontekst.

Etikecija je neosporno i filozofski koncept, duboko u dosluhu s etikom kao "uvjetom svijeta", kao pitanjem moralnog ponašanja koje nadilazi samo površna pravila odnosa, već se etikecija mora posmatrati i kao manifestacija dubljih etičkih principa kao što su poštovanje, dostojanstvo, briga za druge. Upravo je iz Pejanovićevog poštovalačkog odnosa prema drugim ljudskim bićima on razvio i nevjerovatan osjećaj brige za ljude u stanju potrebe, za obespravljene, za djecu rata koja su ostala bez roditelja i sredstava za školovanje i život uopće.

Osjetljiv na patnje ljudi iz srebreničkog genocida, sjećam se kako je kao dekan ulagao nadljudske napore da se pomogne toj djeci, i formalno i neformalno. Do danas je ostao takav, briga za druge je formula njegove omiljenosti među ljudima, u što sam se uvjerio ne samo jednom. Kao snažna upečatljiva gesta koja potvrđuje odnos ljudi prema mom starijem kolegi neka posluži sjećanje na Konferenciju koja je bila organizirana u Kladnju 2023. godine, posvećena Titovom kratkom boravku na terenu ove općine, u mjestu Plahovići, u julu 1943. godine.

Na izvanredno organiziranom skupu, ono što je obilježilo skup, pored iznesenih referata, jest odnos lokalnih ljudi prema akademiku Pejanoviću, nevjerovatno poštovanje koje je lokalno stanovništvo iskazivalo prema ratnom članu Predsjedništva BiH, autentična, nepomućena Radost što je akademik Pejanović jedan od njih, a to golemo poštovanje se ne stiče 'nako, već ga je Pejanović zaslužio svojim i lokalnim i globalnim djelovanjem, svojom uvjerljivom predanošću i brigom za druge te poštovanjem prema drugim ljudima kao razumnim bićima, kantovski kazano.

Profesor Pejanović zaslužuje da se u filozofskom backgroundu njegove etikecije nađe mjesto i za konfučijevsku interpretaciju, budući da sam duboko uvjeren kako je Mirkova etikecija rezultat njegovog uvjerenja da su obzirnost, moralno ophođenje, respekt sugovornika kao i respekt svih naših kolektiviteta, a ne samo individualiteta, "sredstvo za očuvanje harmonije i reda u društvu". Način života profesora Pejanovića duboko je impregniran ovom vizijom harmonije i reda. Nećemo pogriješiti ako

etikeciju akademika Pejanovića motrimo kao *vanjski izraz unutrašnjih moralnih vrijednosti, poštovanja, čestitosti i skromnosti*. Tu trijadu vrline, za razliku od mnogih koji su se našli u političkom životu Bosne i Hercegovine, Mirko Pejanović, iako je bio i član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, nije izdao ni vanjskim ni unutrašnjim djelovanjem. Pokušavam povezati akademika Pejanovića sa, primjera radi, bijesnim autom, ali ne ide, baš nikako ne ide.

Od profesora Pejanovića može se učiti etikecija i u najužem kulturnom smislu. Pouzdano znam da mnoge "starinske geste" kojima je obasipao i obasipa svoje goste, bilo da dolaze iz akademskih zajednica Evrope i Amerike, bilo da dolaze s naših univerziteta, ne samo da su izazivale čuđenje i zbunjujuću zahvalnost ljudi kojima se ukazuje neočekivana pažnja nego i trajnu zapitanost – zar još uvijek ima ovakvog gostoprimstva u našem posrnulom svijetu.

Iako nije profesionalni diplomata, akademik Pejanović osvaja diplomatskim gestama. Puno je stvari koje ljudi možda i ne primjećuju, ali koje su nepogrešivi kulturni kod, *trademark* profesora Pejanovića, kao npr. to galantno kopčanje sakoa kada se pozdravlja s drugim, bilo kojim drugim, od uličnog čistača do akademika. Ili istinsko paženje gdje ko treba da sjedi na političkim i naučnim skupovima, jer nepisani protokoli moraju biti ispunjeni kako se niko ne bi osjetio uvrijeđenim, ni političar, ni akademik, ni država. Da je kojim slučajem rođen u japanskoj kulturi, vjerujem da bi profesor Pejanović bio uzor u tim "strogim i ritualiziranim etikecijama" kojih je tamo pregršt.

Mirko Pejanović, ili, s onu stranu iskazivanja nepoštovanja. To je profesorova kvintesencija. To je Mirko Pejanović, njim samim. Njegova etikecija je demokratizirana, ona nastoji izbjeći klasne razlike koliko god je to moguće u stratificiranim društvima kapitalističke proizvodnje. I zato profesor Pejanović, akademik Pejanović, političar Pejanović zaslužuje moj puni respekt. Dostojanstveno i mudro, s Bosnom i Hercegovinom kao zbratimljenom zajednicom svih svojih ljudi u temelju svih Pejanovićevih bitaka. Velemajstorski meandrirajući naučnom, intelektualnom i političkom scenom Bosne i Hercegovine, moj kolega Pejanović još uvijek traje, kao neuništivi dokaz žive Bosne i Hercegovine. Mirko Pejanović je svojim ukupnim ljudskim djelovanjem, u svim sferama života i rada, ozbiljan trag u vremenu.

ANU BiH АНУ БиХ

ETIQUETTE AS A WAY OF LIFE

Nerzuk Ćurak

Corresponding Member
Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina
nerzuk.curak@fpn.unsa.ba
ORCID: 0000-0002-9097-8509

Abstract: The author will present etiquette as an overall way of producing the life of academician Mirko Pejanović on the occasion of marking 80 years of his fruitful social, political, scientific and intellectual life, life as such. The focus is on aspects of action that go beyond the narrow sphere of political or scientific representation and introduce into Bosnian and Herzegovinian social reality an exceptionally rare talent in our public life, the talent of deep respect for the Other.

Keywords: etiquette, academician Mirko Pejanović, Others

ANU BiH
АНУ БиХ